

werkboek

van **woede** naar **redelijkheid**:
voor (gezins)advocaten en
mediators

Weg van het toernooimodel

Corrie Haverkort
Aleide Hendrikse-Voogt

Voor informatie over overige uitgaven van Uitgeverij SWP:
Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost.
T (020) 330 72 00 E contact@mailswp.com I www.swpbook.com

Werkboek Van woede naar redelijkheid: voor (gezins)advocaten en mediators
Weg van het toernooimodel
Corrie Haverkort en Aleide Hendrikse-Voogt

ISBN 978 90 8850 882 0
NUR 767

Omslagontwerp: Mariette Haverkort (Criterium)
Foto Corrie Haverkort: Marieke Lubbers Fotografie
Foto Aleide Hendrikse-Voogt: Maurits Bos
Uitwerking omslag voor werkboek: Merel van Dam, Uitgeverij SWP
Vormgeving binnenwerk: 2'D-sign, Amersfoort
Uitgever: Ingrid de Jong

© 2019 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, *Stbl.* 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, *Stbl.* 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost).

Inhoud

Inleiding	5
Tot slot	8
1 Vechtscheidingen, juridische strijd of de-escaleren	9
Nieuwe partnermelding	10
Juridische strijd of de-escaleren	13
2 Crisisfase	15
Taken van de advocaat-mediator in de crisisfase	16
Ad 1. Kennen van ieders verhaal omtrent de scheiding	17
Ad 2. Benoemen en duiden van de emoties	18
Werkvorm: Ik heb niet gekozen voor die scheiding	19
Werkvorm: Bewustwordingsproces	20
Ad 3: Zelfbescherming bij heftige emoties van de cliënten en weet hebben van overdracht- en tegenoverdrachtprincipes	21
Werkvorm: Overdracht-tegenoverdracht	22
Werkvorm: Emoties	23
Werkvorm: Effect van het toernooimodel	25
Tot slot	26
3 Exploratiefase	27
Taken van de advocaat-mediator in de exploratiefase	27
Ad 1: Signaleren en bevestigen dat de partijen de scheiding accepteren	29
Ad 2: Kennis en inzicht ontwikkelen met betrekking tot schuld en verantwoordelijkheid	31
Werkvorm: Schuld en onschuld	33
Ad 3: Herkennen van veel voorkomende verschillen tussen mannen en vrouwen	35
Ad 4: Benoemen van de aanwezigheid van de nieuwe partner	37
Werkvorm: De nieuwe partner	39

Ad 5: Begeleiden van de transformatie van scheiden als partners naar doorgaan als ouders	40
Werkvorm: Ex-partner en kinderen weten nog van niets	41
Tot slot	42
4 Afsprakenfase	43
De taken van de advocaat-mediator tijdens de afsprakenfase	43
Ad 1: Signaleren of beide partijen toe zijn aan het maken van afspraken	44
Ad 2: Innemen van een meervoudig perspectief	46
Ad 3: Onderzoeken of er afspraken gemaakt kunnen worden over de rol en positie van de nieuwe partner	47
Ad 4: Op de hoogte zijn van de kenmerken van het samengestelde gezin voor zover zij van invloed zijn op het ouderschapsplan	48
Ad 5: Aangeven dat het ouderschapsplan niet een statisch geheel is, maar indien nodig bijgesteld dient te worden	49
Werkvorm: Afspraak is afspraak of toch niet?	50
Tot slot	51
5 De vraag naar rechtvaardigheid	52
Werkvorm: Meervoudige partijdigheid	55
Tot slot	59

Inleiding

Het begeleiden van een scheiding tussen ouders is hogeschoolwerk. Als er in deze fase ook sprake is van een nieuwe partner wordt het helemaal ingewikkeld. Als advocaat-mediator word je in dat geval geconfronteerd met allerlei verschillende en vaak tegenstrijdige vragen. En met veel heftige gevoelens. Moet de rol van de nieuwe partner benoemd worden? Of moet je het onderwerp juist negeren? Ga je in op emoties? Of moet je die juist zo klein mogelijk houden? En wat te doen met woede en onrecht? Belicht je deze thema's en hoe dan?

Uit de praktijk van advocaten en mediators blijkt dat het begeleiden van een scheiding waarbij sprake is van een nieuwe partner, een complex gebeuren is. Als advocaat-mediator kun je regelmatig een bepaalde mate van handelingsverlegenheid ervaren. Zeker als emoties hoog oplopen. En als er veel spanningen zijn en voortdurend ruzies op de loer liggen.

Wanneer mensen zich miskend voelen en niet begrepen, blijven zij immers strijden. Kinderen ondervinden hier meer nadelen van dan we ooit eerder dachten.

Ook loopt een mediation al te vaak uit op een juridische procedure. Met ongunstige gevolgen voor de kinderen en voor de ex-partners die samen ouders blijven.

In 2018 verscheen daarom het rapport *Scheiden en de kinderen dan?* van André Rouvoet¹. In het rapport wordt geconcludeerd dat de huidige juridische procedure niet voldoende aanzet tot de-escalatie. Er zitten verkeerde prikkels in het systeem. Verzoekschriften en verweerschriften werken escalerend. Evenals de veelheid aan mogelijkheden om te (blijven) procederen. Het gevecht kan daardoor worden voortgezet en geïntensiveerd. Soms ontstaat het gevecht zelfs dóór de procedures. De positie van het kind komt in de huidige procedure niet goed uit de verf. Mensen voelen zich niet gehoord en de Raad voor de Kinderbescherming en de Gezinsinstelling komen te laat in beeld.

1 André Rouvoet e.a. (2018), *Scheiden en de kinderen dan? Agenda voor actie*. Den Haag: Uitgave Platform 'Scheiden zonder schade'.

Eind 2018 verscheen ook *Van woede naar redelijkheid* (Haverkort, 2018)². Hierin belicht de auteur de strijd van mensen om erkenning en rechtvaardigheid en reikt zij nieuwe inzichten aan waarom mensen blijven strijden zolang zij het gevoel hebben dat hen geen recht wordt gedaan. Ook bespreekt Haverkort de betekenis van emoties van scheidende ouders, naast het menselijke vermogen om rechtvaardig te handelen. Want daar verlangen alle mensen naar, ook ouders die scheiden.

Zowel het verschijnen van het rapport *Scheiden en de kinderen dan?* als het boek *Van woede naar redelijkheid* hebben geleid tot het ontwikkelen van dit werkboek.

Om de belangen van kinderen voorop te stellen, is het noodzakelijk om de belangen van de ouders goed te waarborgen. Pas dan kun je komen tot een bevredigend ouderschapsplan en het goed naleven daarvan. Ook als er een nieuwe partner is en er een samengesteld gezin gevormd wordt na de scheiding.

Het werkboek

Ter ondersteuning van het basisboek *Van woede naar redelijkheid* hebben we dit werkboek ontwikkeld. Met als doel de theorie van het basisboek naar de praktijk van de advocaat-mediator te vertalen en zo meer praktisch inzicht te ontwikkelen in de aard en betekenis van conflicten. Om tussen scheidende ouders over en weer meer begrip en verstaanbaarheid te creëren en nieuwe mogelijkheden te ontwikkelen om recht te doen aan elkaar.

Als je als advocaat-mediator kennis op deze gebieden bezit en dit inbrengt tijdens de scheidingsprocedure, kan dit een grote steun zijn voor ouders. Het vermindert de kans op verharding en vertraging. De juridische afwikkeling is bevredigender en de kans dat ouders na de scheiding op een goede manier samen ouders kunnen blijven wordt vergroot. Ook als de nieuwe partner de stiefouder wordt van de kinderen.

2 Corrie Haverkort (2018). *Van woede naar redelijkheid*. Emoties, dilemma's en erkenning bij scheiden, nieuwe partner en samengesteld gezin. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Dat betekent concreet dat tijdens de scheiding afspraken gemaakt moeten worden over hoe ex-partners na de scheiding samen ouders willen blijven. En wat de rol en positie gaat worden van de nieuwe partner. Afspraken hierover kan ruzie en conflicten in een later stadium voorkomen. Kennis van het samengestelde gezin is daarvoor onontbeerlijk.

In dit werkboek benutten we deze kennis op retrospectieve wijze om in te zetten tijdens het scheidingsproces. Immers: de toekomst bepaalt waarop in het voorafgaande – tijdens de scheiding – geanticipeerd moet worden.

Werkwijze

In het werkboek volgen we een stapsgewijze aanpak. Met aandacht voor drie fasen in het mediationproces.

Crisisfase

In deze fase wordt de scheidingsmelding besproken en belicht.

Daarbij wordt het narratief van beide partijen verkend.

De emoties worden besproken, ook in relatie tot de komst van een nieuwe partner.

Exploratiefase

In de exploratiefase wordt de scheidingsmelding nader onderzocht (deze fase vraagt vaak de meeste tijd en aandacht).

Het proces van transformatie – de overgang van partners naar ex-partners – wordt begeleid.

Er wordt gestreefd naar het normaliseren van de verhouding tussen de partners.

De impact van de komst van een nieuwe partner wordt belicht met betrekking tot de afspraken in het ouderschapsplan en het naleven ervan.

Afsprakenfase

In deze fase maakt de mediator houdbare afspraken over duurzaam ouderschap. Ook met betrekking tot de rol en positie van de nieuwe partner als stiefouder van de kinderen.

De financiële afwikkeling van de scheiding wordt gerealiseerd.

De taken van de advocaat-mediator

In het werkboek formuleren we bij iedere fase de taken van de mediator, gevolgd door verschillende casussen uit de praktijk en een aantal aansluitende praktijk- en reflectievragen. Ook noemen we verschillende werkvormen die we hanteren tijdens trainingen en workshops (onder de titel: ‘Weg van het toernooimodel’, gebaseerd op het boek *Van woede naar redelijkheid*).

We starten het werkboek met een hoofdstuk over vechtscheidingen en over juridische strijd en de-escaleren. We sluiten het werkboek af met een hoofdstuk over rechtvaardigheid. Om cliënten op een goede manier door de scheiding heen te helpen, opdat zij na de scheiding samen goede ouders kunnen blijven, is het belangrijk dat de advocaat-mediator kennis en inzicht heeft in de betekenis en werking van rechtvaardigheid.

Het werkboek kun je lezen ter ondersteuning van het boek *Van woede naar redelijkheid*. Per hoofdstuk verwijzen we naar het bijbehorende hoofdstuk in het basisboek. Ook kan het werkboek ingezet worden tijdens trainingen voor advocaten en mediators.

Tot slot

Socrates schreef: ‘Zelfkennis is het begin van alle wijsheid.’ Om cliënten op een goede manier te kunnen bijstaan, is het nuttig als je van jezelf weet hoe je met emoties omgaat. Wat je oordelen zijn en je overtuigingen en wat de effecten zijn van je interventies. Ook daaraan besteden we aandacht.

We wensen je veel succes toe met *Van woede naar redelijkheid* en met dit werkboek dat daarop aansluit, maar vooral met je mooie en betekenisvolle werk.

Aleide Hendrikse-Voogt en Corrie Haverkort

1

Vechtscheidingen, juridische strijd of de-escaleren

Mensen kunnen door allerlei omstandigheden en gebeurtenissen in een vechtstand terechtkomen. Angst speelt daarbij een grote rol. Bijvoorbeeld angst om een geliefde te verliezen en het gezin uiteen zien te vallen. Of angst voor de toekomst. Ook onzekerheid over de verdeling van de kinderen, waar er gewoond gaat worden en hoe het allemaal financieel zal gaan. Vaak gaat dit gepaard aan gevoelens van onrecht.

Al deze onzekerheden kunnen zonder goede begeleiding ontaarden in heftige conflicten tussen de scheidende cliënten. Waarbij ieder het beste voor zichzelf binnen wil halen, desnoods ten koste van de ander. Daarbij wordt uit het oog verloren wat redelijk en billijk is en hoe er recht gedaan kan worden aan het hele gezinssysteem.

Praktijk- en reflectievragen

Welke signalen die verwijzen naar een mogelijke vechtscheiding ken je?

Welke signalen die wijzen op een mogelijke vechtscheiding heb je waargenomen in jouw praktijk?

Wat is je eigen gevoel en mening als het gaat om ruziënde ouders en een strijd die maar voortduurt?

Het komt regelmatig voor dat ex-partners nadat ze na de scheiding een goede modus hebben gevonden om samen ouders te zijn, toch opnieuw in conflict-situaties terechtkomen. Een van die conflicten is de komst van een nieuwe partner zonder dat de ex-partner hier persoonlijk van op de hoogte is gebracht.

Nieuwe partnermelding

Het is belangrijk dat gescheiden ouders niet via hun kinderen, maar rechtstreeks bij elkaar melding doen van de komst van een nieuwe partner. Zeker als die in het leven van de kinderen een rol gaat spelen. Regelmatig roept deze melding emoties op bij de ex-partner ('Zal de nieuwe partner wel goed zijn voor mijn kinderen?', 'Nu is het dus definitief voorbij tussen ons').

Wanneer de partnermelding rechtstreeks wordt gedaan tussen de ouders zal de primaire reactie direct worden waargenomen. De kinderen worden dan niet primair belast.

Onderdeel van het ouderschapsplan is dat ouders elkaar op de hoogte houden van relevante omstandigheden in het leven van de kinderen. De nieuwe partnermelding maakt hier deel van uit.

Een misvatting is dat de ex-partner niets met de nieuwe partner te maken heeft. Hij of zij wordt de nieuwe stiefouder en komt daarmee ook in het leven van de ex-partner. Het is de taak van de advocaat-mediator de cliënten hiervan bewust te maken. En dat mee te nemen bij het opstellen van het ouderschapsplan.

Het ontbreken van de nieuwe partnermelding wordt in de praktijk als pijnlijk ervaren. Als deze melding wel wordt gedaan, voelt de andere ouder zich serieus genomen in de rol van collega-ouder.

Casus: Nieuwe partnermelding

Janna en Marijn zijn drie jaar geleden gescheiden. Ze hebben samen een co-ouderschap met hun kinderen Liz (6 jaar) en Jip (4 jaar). Na enige beginperikelen liep het co-ouderschap goed. Totdat Marijn een half jaar geleden een nieuwe vriendin ontmoette. Zij heet Judith.

Judith is direct bij Marijn en de kinderen ingetrokken. Zonder dat Marijn zijn ex-vrouw Janna hiervan op de hoogte heeft gesteld. Zij moest dit via de kinderen horen. Vervolgens hoort Janna van dochter Liz dat papa op zaterdag niet meer meegaat naar het zwemmen. Liz wordt dan door de buurvrouw opgehaald. Janna zegt tegen haar dochter: 'Moet papa dan uitslapen met Judith?' Liz voelt zich hierbij heel ongemakkelijk.

Vanaf die dag lopen de conflicten tussen Marijn en Janna steeds hoger op. Met name nadat Janna haar kinderen op een dag ophaalt bij Marijn, maar niet hij maar zijn nieuwe lief aan de deur stond met kids en koffertje.

Werkvorm: Nieuwe partnermelding

Tijdens de training 'Weg van het toernooimodel' gebaseerd op het boek *Van woede naar redelijkheid*, volgt hier een aansluitende werkvorm gericht op de praktijk van de advocaat-mediator.

Aantekeningen

Het komt regelmatig voor dat ex-partners nadat ze na de scheiding een goede modus hebben gevonden om samen ouders te zijn, toch opnieuw in conflict-situaties terechtkomen.

Praktijk- en reflectievragen

Wat kunnen de oorzaken zijn van conflicten in een later stadium?

Ken je een voorbeeld uit jouw praktijk waarbij de komst van een nieuwe partner leidde tot een nieuwe zaak na scheiding?

Waaruit bestond dit conflict?

Had de oorzaak van het conflict (in meerdere of mindere mate) voorkomen kunnen worden? Zo ja, hoe?

Juridische strijd of de-escaleren

De juridische procedure betreft het zakelijk afwikkelen van de scheiding, waarbij advocaten in zaken op tegenspraak zijn opgeleid om de zaak zoveel mogelijk 'ontdaan van de emoties' aan de rechter voor te leggen.

Tegelijkertijd is er bij een scheiding sprake van een proces van afscheid nemen. Waarbij het gaat om het ontvlechten van de relatie en het accepteren dat er geen basis meer is om met elkaar als partners verder te gaan. Pas als deze acceptatie er is, kan de juridische afwikkeling worden geregeld. Is dit niet het geval, dan wordt de menselijke strijd om erkenning en rechtvaardigheid verplaatst naar de juridische procedure. En gaat ieder voor het eigen gelijk. Van 'recht doen is er dan niet altijd sprake'.

De professional die scheidende mensen begeleidt, vervult een belangrijke en bepalende rol in de wijze waarop de scheiding plaats zal vinden.

Praktijk- en reflectievragen

Welke houding herken je bij jezelf als het gaat om een zaak op tegenspraak?

- 1 Gerichtheid op winst voor de cliënt: als advocaat het meeste voor je eigen cliënt uit de zaak willen halen, ongeacht de consequenties voor anderen.
- 2 Gerichtheid op winst zonder nadelige gevolgen voor de kinderen: als advocaat het meeste voor je eigen cliënt uit de zaak willen halen, maar zodanig dat de uitslag het meest gunstig is voor de kinderen. Ook als dit betekent dat je jouw cliënt teleurstelt door bepaalde vorderingen niet in te stellen.
- 3 Gerichtheid op harmonie: tevredenheid van beide partijen die na de scheiding samen verder moeten als ouders.
- 4 Anderszins:

Welke keuze uit genoemde opties maak jij? Waarom?

Communiceer je je houding naar jouw cliënt? Hoe en wanneer doe je dat?

Hoe is het voor jou als de advocaat van de wederpartij een andere basishouding heeft dan jij?

Wat is het effect hiervan op jou?

Hoe uit je dit?

2

Crisisfase

In de crisisfase wordt de scheidingsmelding besproken en toegelicht. De verschillende emoties worden verkend, ook in relatie tot de komst van een nieuwe partner en het samengesteld gezin na scheiding.

Wanneer partners hun scheiding komen melden, spelen er veel emoties zoals angst, woede, haat, verdriet, vergelding of wrok. Zoals eerder aangegeven, worden deze heftiger als er sprake is van een nieuwe partner.

In de crisisfase heeft ieder van de partijen een sterke behoefte het verhaal van de scheiding te doen. Om daarna bevestigd te worden in zijn of haar visie. Soms wordt er verwijtend over de andere partner gesproken. Duidelijk is dat er sprake is van veel onzekerheid.

De cliënten doen een appel op jou als advocaat-mediator om zicht te krijgen op wat er staat te gebeuren. Ze willen de scheiding meestal graag snel regelen om weer verder te kunnen. Soms hebben ze hierbij niet door dat ze met het regelen van de juridische scheiding hun emotionele pijn nog niet hebben verwerkt.

In deze fase is het voor de professional belangrijk om te luisteren naar de verhalen van de scheidende ouders, de zogenoemde narratieven. Om met behulp van hun verhaal verhelderende en verdiepende vragen te kunnen stellen. Te horen wat de cliënten echt willen. Om vervolgens eerlijke verwachtingen te scheppen.

De crisisfase is de fase waarin de vertrouwensbasis tussen de professional en de cliënten wordt gelegd. Dit is vaak onderdeel van het eerste gesprek. In deze fase is het voor de cliënt vaak nog niet mogelijk om de relatie met de ex-partner te 'normaliseren', zeker niet wanneer er sprake is van een nieuwe partner.

Ad 1. Kennen van ieders verhaal omtrent de scheiding

Door het verhaal aan te horen van de scheidende ouders krijgen zowel de partners als de professional informatie over wat cliënten bewogen heeft om op een bepaalde manier te denken en te handelen (zie basisboek, hoofdstuk 2).

Praktijk- en reflectievragen

Vraag jij bij jouw cliënten naar de redenen van de scheiding? Vind je dat zinvol? Waarom wel/niet?

Welk verhaal van jouw cliënten is je het meest bijgebleven?

Wat heeft jou daarin het meest geraakt?

Welke vragen stel je om uit de verschillende narratieven de juiste informatie te halen?

Vraag je naar de emoties die jouw cliënten ervaren bij de scheiding? Vind je dat zinvol? Waarom wel/niet?

Ad 2. Benoemen en duiden van de emoties

Emoties worden nog vaak veroordeeld. Zowel door de cliënten zelf als door de advocaat-mediator. Uit de praktijk blijkt dat cliënten onderling elkaar verwijten te emotioneel te zijn ('Doe niet zo emotioneel', 'Als je niet rationeel kunt nadenken, komen we nooit tot goede afspraken').

Ook blijkt uit de praktijk dat advocaten en mediators terugschrikken voor (heftige) emoties. Afwijzend reageren op emoties of emoties negeren door van onderwerp te veranderen, impliceert echter een misvatting: deze aanpak ontkent de cognitieve betekenis van emoties.

De taak van de advocaat-mediator is cliënten helpen inzien dat hun heftige emoties intelligente reacties zijn op iets dat waardevol en belangrijk is (zie basisboek, hoofdstuk 3, 4, 5 en 7).

Praktijk- en reflectievragen

Welke emoties neem je waar bij jouw cliënten?

Wat is de cognitieve betekenis van deze emoties? Met andere woorden: waar verwijzen de verschillende emoties naar?

Op welke wijze vraag je door als een bepaalde emotie heel sterk is?

Op welke wijze draag je de cognitieve betekenis van de emoties over aan je cliënten? (psycho-educatie over de werking en betekenis van emoties).

Casus: Ik heb niet gekozen voor die scheiding

Pim en Martine zitten bij jou aan tafel. Martine heeft een nieuwe vriend waar ze direct bij ingetrokken is om de spanningen thuis te ontvluchten. Ze heeft de kinderen achtergelaten bij Pim om hen niet te veel te belasten. Maar ze heeft de kinderen duidelijk gemaakt dat ze hen niet in de steek laat.

Pim en Martine komen voor een eerste gesprek om de scheiding te regelen. Martine maakt duidelijk dat zij graag per direct een co-ouderschap wil en dat zij het heel vervelend vindt dat Pim de kinderen bij haar weghoudt. Op aandringen van Martine wordt er een mediation procedure ingezet. Pim was liever direct naar een eigen advocaat gegaan om voorlopige voorzieningen aan te vragen. Immers, hij is een betrokken vader en heeft tijdens het huwelijk ook veel voor de kinderen gezorgd. Hij wil niet dat de kinderen heen en weer moeten en vindt co-ouderschap een slechte oplossing. Kinderen horen één thuis te hebben volgens hem. Bovendien wil hij niet dat een andere man de rol als vader van hem overneemt. Hij heeft immers niet voor een scheiding gekozen!

Werkvorm: Ik heb niet gekozen voor die scheiding

Rollenspel gericht op de praktijk van de advocaat-mediator.

Aantekeningen

Wij hebben in de praktijk ervaren dat het positief uitpakt als de advocaat-mediator cliënten bewust maakt van de noodzaak van een zorgvuldig emotioneel afscheid van de relatie. Om de juridische afspraken voor de toekomst goed te kunnen regelen.

Praktijk- en reflectievragen

Vind jij dit ook een taak van de advocaat-mediator?

Vinden jouw cliënten ook dat dit jouw taak is?

Ben je toegerust om dit proces aan te gaan?

Waarom wel? Waarom niet?

Werkvorm: Bewustwordingsproces

Tijdens de training 'Weg van het toernooimodel' volgt hier een werkvorm gericht op bewustwording van de cliënten met betrekking tot het emotionele afscheid van elkaar en de onderlinge communicatie.

Aantekeningen

Ad 3: Zelfbescherming bij heftige emoties van de cliënten en weet hebben van overdracht- en tegenoverdrachtprincipes

Als je als mediator met de cliënten een mediationstraject aangaat, ontwikkelen zowel jouw cliënt als jij zelf gevoelens ten opzichte van elkaar. Sommige gevoelens hebben te maken met de actualiteit, met het ingebrachte probleem. Andere gevoelens hebben meer te maken met het verleden van de cliënt of van de mediator.

De gevoelens van de cliënt naar de mediator worden overdrachtsgevoelens genoemd. De cliënt ervaart de mediator zoals hij belangrijke personen uit zijn leven ervoer in vergelijkbare (spanningsvolle) situaties.

De gevoelens van de mediator richting de cliënt noemen we tegenoverdracht. Er is sprake van tegenoverdracht als de advocaat-mediator in zijn functie als professional, eigen oude (kind)gevoelens overdraagt op de cliënt. Een mediator die zich niet bewust is van zijn tegenoverdracht is niet effectief werkzaam. Hij of zij is dan onbewust in het gesprek bezig om te proberen te herstellen wat in vroegere belangrijke relaties verkeerd ging. Ook komt het voor dat er onbewust gereageerd wordt op de overdracht van de cliënt.

Praktijk- en reflectievragen

Aan welke signalen kun je overdracht herkennen?

Aan welke signalen herken je in jezelf tegenoverdracht?

Bewust geworden tegenoverdracht kan de professionaliteit van de mediator vergroten. Zelfkennis maakt de mediator completer en bewuster van zijn beroepsmatig handelen.

Praktijk- en reflectievragen

Hoe voer je dit gesprek?

Welke emoties ervaar je in jezelf bij deze casus?

Hoe reageer je op deze emoties?

Het is een menselijke behoefte om gehoord en op de juiste wijze geïnterpreteerd te worden. In de praktijk hamert de verlatene vaak op de manier waarop de scheiding is meegedeeld.

Als de cliënten het gesprek hierover uit de weg gaan en de mediator dit onderdeel niet aan de orde stelt, blijft de strijd om erkenning hiervoor doorgaan.

Er is dan sprake van een welles-nietesstrijd, waarin ieder streeft naar eigen gelijk. Dit is wat ook wordt waargenomen in de rechtspraak op basis van het thans geldende toernooimodel.

Casus: Effect van het toernooimodel

Mike en Saskia gaan uit elkaar. Ze hebben drie dochters (9, 7 en 5 jaar). Beiden zijn zeer betrokken bij de opvoeding van de kinderen en komen in het gesprek met hun mediator co-ouderschap en een gedeelde zorgregeling overeen.

Dit gaat goed totdat Mike juist op het moment dat zij aan tafel zitten om het convenant te tekenen, meedeelt dat hij een nieuwe vriendin heeft. Saskia schrikt, staat versteld en kan op dat moment het convenant niet

meer tekenen. De gehele situatie verandert voor haar en ze ervaart direct dat de komst van deze vriendin gevolgen heeft voor de inhoud van het convenant. Ook krijgt ze opeens het vermoeden dat Mike deze vriendin al had tijdens hun relatie. Dit wordt door Mike ontkend. Er ontstaat een welles-nietesstrijd tussen hen. Dit leidt Saskia naar een eigen advocaat. Ze geeft aan niet langer co-ouderschap te wensen. Mike start direct een voorlopige voorzieningenprocedure om zijn rechten veilig te stellen.

De rechter wijst het co-ouderschap toe. In de bodemprocedure wordt hier opnieuw om gestreden met als neveneffect dat partijen het niet eens kunnen worden over de wijze van afwickelen van de huwelijkse voorwaarden. Dit leidt tot twee afzonderlijke procedures.

In de bodemzaak wordt het co-ouderschap opnieuw bekrachtigd. Saskia neemt hier geen genoegen mee en gaat in hoger beroep. Ze vraagt om de benoeming van een bijzondere curator, waarvoor het Hof een aparte zitting uitroept. Dit verzoek wordt afgewezen en vervolgens wordt het beroep ongegrond verklaard. Het co-ouderschap dient in stand te blijven. Maar bij de kinderen ontstaan ondertussen problemen op school omdat zij last hebben van de strijd tussen de ouders. De moeder gaat naar een kinderpsycholoog, die constateert dat de middelste dochter last heeft van de strijd tussen de ouders bij de vele wisselingen in verband met het co-ouderschap. Op grond hiervan start de moeder een procedure op basis van art. 1:253a BW; ze meent dat de zorgregeling in het belang van de kinderen dient te worden aangepast. De rechter verwijst hen naar een traject Ouderschap Blijft.

Werkvorm: Effect van het toernooimodel

Aantekeningen

Praktijk- en reflectievragen

Wat vind je van het verloop van deze zaak?

Hoe zou jij deze zaak als advocaat van moeder hebben aangepakt?

Zou je de procedures hebben gevoerd als je geweten zou hebben wat het uiteindelijke resultaat zou zijn geweest? Waarom wel? Waarom niet?

Was er een alternatief mogelijk? Welk?

Tot slot

We kunnen niet langer om emoties heen als het gaat om te beoordelen of cliënten iets juist en goed vinden of iets afwijzen en fout vinden. In de crisisfase is het daarom belangrijk kennis te hebben van de betekenis van emoties en te weten waarnaar zij verwijzen (zie basisboek *Van woede naar redelijkheid*). Het is de taak van de mediator om te verifiëren dat iedere cliënt zijn verhaal heeft kunnen doen en dat iedere partner de hiermee gepaard gaande emoties voor zichzelf heeft kunnen benoemen. Het laten herhalen van deze emoties door de andere partner is in deze crisisfase vaak het meest haalbare. In de volgende fase, de exploratiefase, is het de taak van de advocaat-mediator om de cliënten te helpen de communicatie meer te normaliseren.

3

Exploratiefase

In de exploratiefase wordt de scheidingsmelding nader onderzocht. Het proces van transformatie – de overgang van partners naar ex-partners – wordt begeleid. Het streven daarbij is om de verhouding tussen de partners te normaliseren. Ook wordt de impact van de komst van een nieuwe partner belicht met betrekking tot de afspraken in het ouderschapsplan en het naleven ervan.

Deze fase vraagt vaak de meeste tijd en aandacht.

Nadat beide partijen hun verhaal hebben kunnen doen over de scheidingsmelding en het effect hiervan op beiden, is het belangrijk om te onderzoeken of de reden voor de scheiding door beide partijen is geaccepteerd. En of er tussen hen een basis bestaat om gezamenlijke afspraken te maken.

Dit is de fase van het normaliseren van de communicatie. Daarin wordt onderzocht of de cliënten in staat zijn om afspraken met elkaar te maken. De mediator toetst daarbij of de cliënten naar elkaar kunnen luisteren, of zij het verhaal van de ander ook kunnen horen. En of er bereidheid is om als gelijkwaardige deelnemers in de mediation afspraken te maken. Of dat er nog sprake is van een voortdurende emotionele strijd die het maken van afspraken blokkeert.

Taken van de advocaat-mediator in de exploratiefase

Signaleren en bevestigen dat de partijen de scheiding accepteren.

Kennis en inzicht ontwikkelen bij de cliënten omtrent schuld en onschuld (zie basisboek, hoofdstuk 5, 6, 7, 28 en 30).

Herkennen van veel voorkomende verschillen tussen mannen en vrouwen (zie basisboek, hoofdstuk 7 en 8).

Benoemen van de aanwezigheid van de nieuwe partner in relatie tot het op te stellen ouderschapsplan en convenant, en de impact van de vorming

Ad 1: Signaleren en bevestigen dat de partijen de scheiding accepteren

Het komt voor dat na de crisisfase, met aandacht voor het narratief en de verkenning van de emoties, de scheiding niet door beide partijen geaccepteerd wordt. De partijen zijn dan niet in staat om te onderzoeken welke houdbare afspraken zij kunnen maken over de kinderen en over de andere gevolgen bij scheiding. Wat kun je doen als advocaat-mediator?

Praktijk- en reflectievragen

Hoe neem je waar of de scheiding door beide partijen wordt geaccepteerd?

Als de scheiding door een van de twee niet wordt geaccepteerd, wat heeft deze cliënt dan nodig om wel zo ver te komen?

Wat kun je daarin bieden als mediator?

Is doorverwijzing om tot acceptatie te komen zinvol of noodzakelijk? Waarom?

Doorverwijzing wordt vaak ervaren als vertraging van het proces. Welke argumenten voeren cliënten aan om doorverwijzing te vermijden?

Zie je doorverwijzing ook als vertraging of juist niet?

In de exploratiefase is het belangrijk om van jezelf als professional te weten waar je je op afstemt om zo spoedig mogelijk na de crisisfase tot de exploratiefase te komen.

De volgende vragen geven inzicht in jezelf:

Op wie stem jij af?

Op degene die een zo snel mogelijke scheidingsprocedure wil? Of op degene die meer tijd nodig heeft?

In hoeverre speelt je eigen oordeelsvermogen en deskundigheid een rol om zo spoedig mogelijk van de exploratiefase over te stappen op de afsprakenfase? Bijvoorbeeld omdat je het omgaan met emoties lastig vindt?

Of misschien omdat je niet precies weet op welke criteria je kunt letten om de crisisfase goed te doen verlopen?

Welke bepalende criteria ken je om een proces tijdens de exploratiefase te laten onderbreken door cliënten door te verwijzen?

Omdat je de afsprakenfase goed beheerst en omdat je denkt dat de gemaakte afspraken rust brengen?

Het blijkt uit de praktijk dat het niet altijd haalbaar is dat beide partijen de scheiding accepteren. Vaak zijn daar jaren voor nodig. Ondertussen moet de scheiding toch uitgesproken worden en moeten er afspraken worden gemaakt. Waar het in de fase van exploratie om gaat, is dat de advocaat-mediator het optimale bereikt wat betreft acceptatie. Daarvoor is kennis en inzicht met betrekking tot de vraag naar schuld en onschuld vereist.

Ad 2: Kennis en inzicht ontwikkelen met betrekking tot schuld en verantwoordelijkheid

Als een scheiding (nog) niet wordt geaccepteerd, wordt de verlater (degene die de scheiding wenst) vaak verantwoordelijk gehouden voor de ontstane situatie en als schuldige aangewezen. Het gevolg is dat de verlatene zich beroept op onschuld en hierdoor meent (te veel) te kunnen eisen.

Andersom komt ook voor: de verlater die de ander de schuld geeft van de scheiding en daarom te veel eist. In de praktijk is de verlatene dan van slag en laat alles over zich heen komen.

Ook bepaalde overtuigingen van cliënten kunnen ervoor zorgen dat de ander aangewezen wordt als schuldige (bijvoorbeeld: 'Vreemdgaan dóé je niet', 'Een gezin breek je niet op', 'Jij bent fout, dus je zult moeten boeten').

Dergelijke houdingen hebben echter niets met recht doen te maken.

Als advocaat-mediator is het goed te weten waar je op kunt letten om zicht te krijgen op de vraag naar schuld en onschuld:

Kun je een voorbeeld noemen uit jouw praktijk waarbij het beschuldigen van elkaar een rol speelde?

Speelden daarbij overtuigingen van de cliënten over hoe er geleefd en gehandeld behoort te worden een rol?

In hoeverre hebben deze (vaste) overtuigingen invloed op het eisen van bepaalde afspraken?

Wat vind je hiervan en hoe ga je hiermee om?

Welke emoties neem je bij je cliënten waar die verwijzen naar schuld en onschuld?

Casus: Schuld en onschuld

Alice is aan de telefoon. Je begeleidt haar in een scheiding op tegenspraak. De scheiding moet nog geregeld worden. Haar man heeft een nieuwe vriendin en is bij haar ingetrokken. Alice woont nog in de echtelijke woning, die te koop staat. De financiën zijn nog niet gesplitst. Haar man koopt ondertussen een cadeau voor de verjaardag van de dochter van zijn nieuwe vriendin, zijn stiefdochter. Alice ziet het bedrag op de afschrijvingen van de bank. De prijs voor dit cadeau is hoger dan de bijdrage die haar man betaalde voor het cadeau voor hun eigen dochter. Dit raakt haar enorm. Op het moment dat ze jou belt zou

Naar aanleiding van voorgaande casus over schuld en onschuld kun je als advocaat-mediator ook geprikkeld raken. De tijd dringt, je wilt door en niet steeds hetzelfde verhaal horen.

Ze is niet voor rede vatbaar is het eerste dat jij als advocaat misschien denkt. Vooral omdat je merkt dat ze jouw adviezen over de verkoop van het huis niet lijkt te horen. Je raakt geërgerd.

Praktijk- en reflectievragen

Wie is niet voor rede vatbaar?

Hoe voorkom je ergernis als het gaat om voorgaande casus?

Is de woede van de cliënt in deze casus gerechtvaardigd?

Als je de woede niet gerechtvaardigd vindt, waarop berust de woede van de cliënt dan?

Kun je een onderscheid maken tussen gerechtvaardigde woede en gefundeerde woede? Hoe ziet dat er concreet uit? (zie basisboek, hoofdstuk 28 en 30).

Ad 3: Herkennen van veel voorkomende verschillen tussen mannen en vrouwen

Veel advocaat-mediators ervaren dat mannen gemiddeld gezien anders reageren op een scheiding dan vrouwen. Ook stellen mannen en vrouwen verschillende voorwaarden om te komen tot een goede afwikkeling en concrete afspraken. Uit verschillende onderzoeken blijkt inderdaad dat vrouwen en mannen vaak uitgaan van verschillende waarden en criteria. Het is goed te weten welke de meest voorkomende verschillen zijn op dit gebied (zie basisboek, hoofdstuk 7 en 8).

Zie jij verschillen in hoe mannen en vrouwen gemiddeld reageren? Zo ja, hoe ziet dat verschil eruit?

Kun je voorbeelden geven?

Hoe staan mannen gemiddeld genomen tegenover doorverwijzing naar bijvoorbeeld een psychotherapeut of een kindercoach? En vrouwen?

Als je verschil ziet, wat zou dan de reden kunnen zijn voor dit verschil?

Wat is volgens jou de uiteindelijke reden waarom mensen willen scheiden?

Mensen scheiden lang niet altijd omdat ze ongelukkig zijn in hun relatie, maar omdat ze vermoeden dat een nieuwe relatie gelukkiger maakt. Voor mannen ziet een gelukt leven er vaak anders uit dan voor vrouwen. Herken je dit? Waaraan? (zie basisboek, hoofdstuk 4).

Kun je een voorbeeld geven?

Welke vragen kun je stellen om te achterhalen hoe voor jouw cliënten een gelukt leven eruitziet?

Welke standpunten kun jij over het algemeen het beste navoelen, die van mannen of van vrouwen? (Let op: Ieder mens is verschillend. Bij deze vraag gaat het om gemiddelde verschillen die veel voorkomen en herkenbaar zijn.)

Hoe kun je als advocaat-mediator helpen de verschillen te overbruggen?

Ad 4: Benoemen van de aanwezigheid van de nieuwe partner

Wanneer er bij een scheiding sprake is van een nieuwe partner kun je in de scheidingsgesprekken niet om dit gegeven heen. De komst van een nieuwe partner is namelijk van grote invloed op de acceptatie van de scheiding en de invulling van het ouderschapsplan (zie basisboek, hoofdstuk 8 t/m 12 en Deel II). Ook wanneer er bij de scheiding nog geen sprake is van een nieuwe partner, is het belangrijk de impact van een komende nieuwe relatie op het ouderschapsplan en het convenant aan de orde te stellen. Zestig tot zeventig procent van de gescheiden ouders krijgt immers na een scheiding een korte of langer durende nieuwe relatie: de kinderen krijgen in die gevallen een stiefouder. Als er een nieuwe partner is, krijgen ex-partners te maken met opgedrongen relaties tussen moeders en stiefmoeders en tussen vaders en stiefvaders. Voor deze relatievorm heeft niemand gekozen. Ook de kinderen hebben niet gekozen voor de relatie met hun stiefouder. De gehele situatie rondom de scheiding is dan ook extra conflictgevoelig (zie basisboek, hoofdstuk 8). Aankomende ex-partners hebben uit zelfbescherming vaak de neiging om pijnlijke emoties uit de weg te gaan. Zij kunnen gaan vechten, vluchten of bevriezen en gaan daarmee een ‘echte’ dialoog uit de weg. Het behoort tot de taak van de advocaat-mediator het gesprek op gang te brengen om een goed ouderschapsplan te kunnen opstellen.

Praktijk- en reflectievragen

Het gesprek over de nieuwe partner is vaak een pijnlijk onderwerp dat vermeden wordt. Herken je dat?

Vind jij als advocaat of mediator dat de komst van een nieuwe partner benoemd moet worden? Waarom wel, waarom niet?

Zou je het thema zelf inbrengen?

Hoe zou je dat kunnen doen?

Kom je bij het inbrengen van een dergelijk gevoelig onderwerp emoties tegen in jezelf?

Als de emoties hoog oplopen wordt er wel eens doorverwezen naar een hulpverlener. Wanneer kies je daarvoor?

Wat zijn de voordelen van deze interventie?

Wat zijn de nadelen van een dergelijke interventie?

Vaak komt het onderwerp aan bod wanneer de kinderen de nieuwe partner mogen of kunnen ontmoeten. Hoe ga jij om met deze vraag?

Bespreek je de rol van de nieuwe partner in de omgangsregeling tussen scheidende ouders?

Zo ja, wat kom je hierin tegen aan reacties van cliënten?

Hoe ga je daarmee om?

Werkvorm: De nieuwe partner

Aantekeningen

Ad 5: Begeleiden van de transformatie van scheiden als partners naar doorgaan als ouders (zie basisboek, hoofdstuk 17)

Als advocaat-mediator heb je de taak dat cliënten er zich bewust van worden dat zij met elkaar twee afzonderlijke relaties hebben:

- de relatie als partners;
- de relatie als ouders (zie basisboek, hoofdstuk 17).

De eerste relatie zal getransformeerd moeten worden in die van partners naar ex-partners.

Daarnaast zijn en blijven beide cliënten ouders van hun kinderen en zal er in de meeste gevallen sprake zijn van gedeeld ouderschap.

Praktijk- en reflectievragen

Wat betekent het om een partnerrelatie om te buigen naar een ex-partnerrelatie?

Waarom is het zo complex om een partnerrelatie te beëindigen, maar wel samen ouders te blijven?

Wat betekent het voor de kinderen als hun ouders samen ouders willen blijven?

Welke negatieve gevolgen ondervinden de kinderen als hun ouders blijven strijden? (zie basisboek, hoofdstuk 9).

Welke psycho-educatie kun je scheidende ouders geven op dit gebied?

Welke gebeurtenissen zorgen ervoor dat ouders samen niet goed ouders kunnen blijven na de scheiding?

Casus: Ex-partner en kinderen weten nog van niets

Bertus en Sandra vormen een nieuw stel. Bertus is aan het scheiden van Mariska en heeft samen met haar drie pubers. De scheiding is al uitgesproken en ingeschreven. De zitting over de boedelverdeling staat gepland over een half jaar. In de tussentijd heeft Bertus zijn oog op een nieuw huis laten vallen. Hij wil dit huis met zijn nieuwe partner gaan kopen, terwijl hij op dit moment op aandringen van Mariska de kinderen slechts buiten aanwezigheid van zijn nieuwe partner ziet. In een telefoongesprek met zijn advocaat deelt hij (tussen neus en lippen) mee dat hij samen met zijn nieuwe partner een huis heeft gekocht. De advocaat vraagt of zijn kinderen en ex-partner dit al weten. Bertus: 'Nee, hoezo?'

Werkvorm: Ex-partner en kinderen weten nog van niets

Aantekeningen

Praktijk- en reflectievragen

Wat doe je als advocaat in dit geval? Hoe reageer je?

Als je de komst van de nieuwe partner in relatie tot gedeeld ouderschap na scheiding bespreekbaar maakt, welke aspecten stel je dan aan de orde?

Welke signalen geven kinderen als ze tussen hun ouders in zitten? (zie basisboek, hoofdstuk 9 en 15).

Hoe maak je dit onderwerp bespreekbaar?

Tot slot

Soms is het nodig om te verdiepen of te vertragen bij de afwikkeling van de scheiding. Anders kan de juridische procedure in de volgende fase niet verkend worden. Eerst zal er aandacht moeten zijn voor de ontvlechting van de partnerrelatie. Om daarna open te staan voor gedeeld ouderschap en goede afspraken te maken.

4

Afsprakenfase

In de afsprakenfase worden er concrete afspraken gemaakt over duurzaam ouderschap. Inclusief de rol en positie van de nieuwe partner als stiefouder van de kinderen. En de financiële afwikkeling van de scheiding wordt gerealiseerd.

Als beide partijen de scheiding accepteren en kunnen benoemen wat de scheiding met ieder doet zonder de ander hiervoor verantwoordelijk te blijven houden, hebben partijen de meest geschikte basis bereikt om afspraken te maken.

Als beide partijen ook in staat zijn om over de rol en positie van de nieuwe partner afspraken te maken, kan dit in het ouderschapsplan opgenomen worden.

Soms blijkt dat de afsprakenfase is aangebroken, maar dat halverwege het maken van afspraken het proces toch niet volledig gedragen wordt door beide partijen.

De taken van de advocaat-mediator tijdens de afsprakenfase

Signaleren of beide partijen er ook echt aan toe zijn om afspraken te maken.

Innemen van een meervoudig perspectief.

Onderzoeken in hoeverre er afspraken gemaakt kunnen worden over de rol en positie van de nieuwe partner.

Op de hoogte zijn van de kenmerken van het samengestelde gezin in zoverre zij van invloed zijn op het ouderschapsplan.

Aangeven dat het ouderschapsplan geen statisch geheel is, maar indien nodig bijgesteld dient te worden.

Ad 1: Signaleren of beide partijen toe zijn aan het maken van afspraken

Het komt voor dat de afsprakenfase is ingegaan, maar dat tijdens het maken van afspraken toch blijkt dat beiden of een van beiden hier nog niet aan toe is.

Praktijk- en reflectievragen

Aan welke signalen herken je dat een van de beide partners nog niet toe is aan het maken van afspraken?

Wat doe je als een van de cliënten van alles maar toegeeft om de procedure zo snel mogelijk af te ronden? Zelfs als die cliënt instemt met (zeer) ongunstige afspraken?

Hoe beoordeel je of de afspraken die gemaakt gaan worden redelijk en billijk zijn?

Wat doe je als tijdens de afsprakenfase een van de cliënten aangeeft meer tijd nodig te hebben om de nieuwe situatie voor te bereiden?

Hoe kun je de tijdsplanning bewaken?

Hoe onderzoek je of het verzoek tot vertraging gebaseerd is op reële gronden?

Wat doe je als door een van de partijen aangegeven wordt dat het voor de kinderen (nog) niet mogelijk is om al over te gaan tot afspraken?

In hoeverre is er contact geweest met de kinderen?

Organiseer je in jouw praktijk contact met de kinderen?

Soms ontbreekt het reflectieve vermogen bij een of beide cliënten. Start je in dat geval wel of niet de fase van afspraken maken?

Wat kom je tegen in dat geval?

Ad 2: Innemen van een meervoudig perspectief

Het is de taak van de mediator om ervoor te zorgen dat ieders perspectief wordt vertegenwoordigd. Pas dan doe je recht aan iedereen: de verlater, de verlatene, de kinderen en de nieuwe partner (zie basisboek, hoofdstuk 24, 25 en 26).

Praktijk- en reflectievragen

Hoe waarborg je een meervoudig perspectief?

Welke inbreng hebben kinderen als het gaat om afspraken in het ouderschapsplan en de komst van een stiefouder? (zie basisboek, hoofdstuk 9 t/m 12).

Voer jij gesprekken met kinderen? Waarom wel/niet?

Is er in jouw praktijk contact met een kindercoach of kindbehartiger? Waarom wel/niet?

Mag ook de nieuwe partner inbreng hebben als het gaat om afspraken in het ouderschapsplan? Waarom wel/niet?

Ad 3: Onderzoeken of er afspraken gemaakt kunnen worden over de rol en positie van de nieuwe partner

De komst van een nieuwe partner zet de scheiding in de meeste gevallen op scherp. Vaak is de verlaten partner er tijdens de scheidingsprocedure nog niet aan toe om de nieuwe partner een plek te geven. Toch gaat deze persoon een rol spelen na de scheiding. En moet er wat betreft afspraken geanticipeerd worden op de rol en positie van deze nieuwe partner. Maar hoe doe je dat? En wanneer?

Daarbij is het belangrijk dat de advocaat-mediator waakzaam is met betrekking tot bewuste of onbewuste inmenging van de nieuwe partner. Die partner zit niet aan tafel, maar kan veel invloed uitoefenen op de wijze waarop de scheiding wordt geregeld. Soms hoor je een cliënt opeens een heel ander idee inbrengen. Soms ook hoor je een van de cliënten tegen de ander zeggen: 'Dat heb je niet van jezelf, dat fluistert je partner jou zeker in!'

Praktijk- en reflectievragen

Mag de nieuwe partner een stem hebben?

Wat vind je zelf?

Als het gaat over een nieuwe partner kun je in de afsprakenfase verschillende afspraken maken. Waar kun je aan denken?

Over welke onderwerpen mag de nieuwe partner geen stem hebben?

Ad 4: Op de hoogte zijn van de kenmerken van het samengestelde gezin voor zover zij van invloed zijn op het ouderschapsplan

Om tot goede afspraken te kunnen komen in het ouderschapsplan, waarbij sprake is van een nieuwe partner of waarbij geanticipeerd wordt op de komst van een nieuwe partner, is kennis van de kenmerken van het samengestelde gezin van belang (zie basisboek, deel II; zie ook: Haverkort, C., Kooistra-Popelier, M. & Hendrikse-Voogt, A. (2019, 4^e ed.). *Hoe maak je een succes van je nieuwe gezin? Over kenmerken, valkuilen en mogelijkheden van het stiefgezin*).

Praktijk- en reflectievragen

Wat zijn de kenmerken van het samengestelde gezin?

Welke kenmerken hebben direct invloed op de afspraken in het ouderschapsplan?

Welke kenmerken kunnen de relatie met de ex-partner onder druk zetten? (zie basisboek, deel II).

Breng jij ouders die tijdens de scheiding een nieuwe partner hebben in contact met een stiefplan-coach? Waarom wel/niet? (zie www.popelieropleidingen.nl).

Het is zinvol om scheidende ouders te attenderen op de mogelijkheid dat er in de toekomst een nieuwe partner kan komen. Goede voorlichting over het leven in een samengesteld gezin en de verhouding tot de ex-partner is behulpzaam bij het welslagen van het nieuwe gezin en het welzijn van het kind.

Ad 5: Aangeven dat het ouderschapsplan niet een statisch geheel is, maar indien nodig bijgesteld dient te worden

Afspraken die gemaakt worden tijdens een bepaalde fase in iemands leven moeten bij tijd en wijle bijgesteld worden. Zeker wanneer er na een scheiding allerlei nieuwe ontwikkelingen gaande zijn zoals de komst van een nieuwe partner, verandering van baan en woonplaats, verandering van inkomsten enzovoort.

Praktijk- en reflectievragen

Besteed je aandacht aan de mogelijkheid om eerder gemaakte afspraken in het ouderschapsplan te kunnen wijzigen? Zo ja, hoe doe je dat? Zo nee, waarom niet?

Bied je een evaluatiemoment aan met betrekking tot het ouderschapsplan? Waarom wel/niet?

Casus: Afspraak is afspraak of toch niet?

Robert en Chantal zijn gescheiden en hebben een tweeling van acht jaar. In het ouderschapsplan hebben zij een co-ouderschap afgesproken. De kinderen zijn in de oneven weken bij Robert en in de even weken bij Chantal. Chantal heeft met behulp van haar vader de echtelijke woning overgenomen.

Twee jaar na de scheiding ontmoet Chantal haar nieuwe vriend Dennis. Hij is ook gescheiden en heeft drie kinderen uit zijn eerste huwelijk. Chantal verkoopt de woning om dichterbij Dennis in de buurt te wonen. Ze willen niet gaan samenwonen. Maar ze wensen de weekenden dat zij geen kinderen hebben zo veel mogelijk met elkaar door te brengen. De omgangsweekenden van de kinderen van Dennis en die van Chantal sluiten niet goed op elkaar aan. Daarom vraagt Chantal aan Robert om de weekendregeling om te wisselen. Robert wil dit niet. 'Afspraak is afspraak', zegt hij en verwijst hiervoor naar het overeengekomen ouderschapsplan. Chantal wijst hem op de clausule in het convenant dat als zij het niet eens worden, de mediator opnieuw dient te worden ingeschakeld. Robert en Chantal maken dan ook een afspraak met de mediator. Tijdens dit gesprek wordt duidelijk dat Robert eigenlijk kwaad is op het feit dat Chantal hem niet betrokken heeft bij het verkopen van de woning. Het huis waar zij samen hebben gewoond. Bovendien heeft hij zijn privéafspraken zo veel mogelijk afgestemd op de even weken. Nu komt hij in de problemen, terwijl Chantal ook geen rekening met hem hield. De mediator helpt Robert en Chantal hun gevoelens van onvrede op tafel te leggen. Duidelijk wordt dat Robert en Chantal zich geen van beiden bewust waren van het effect van hun handelen op de ander. Er wordt ingezoomd op wat al wel goed gaat en wat ieder nodig heeft voor de toekomst. De omgangsweekenden worden vanaf de zomervakantie omgewisseld en Chantal toont zich dankbaar voor de bereidheid van Robert. Zij spreken af dat wanneer zij zich in het vervolg geconfronteerd zien met gevoelens van ongemak, zij contact zullen opnemen met de ander om te zien of hier een oplossing voor te vinden is.

Werkvorm: Afspraak is afspraak of toch niet?

Aantekeningen

Praktijk- en reflectievragen

Herken je de strekking van voorgaande casus? Kun je een voorbeeld geven uit je eigen praktijk?

Tot slot

Het maken van duurzame afspraken helpt de ex-partners om als collega-ouders hun leven na de scheiding weer vorm te geven. Dit komt hen en daarmee hun kinderen ten goede.

Een van de belangrijkste taken van de mediator is om de belangen van beide partijen te behartigen. En bij geschilpunten een oplossing te vinden die recht doet aan beiden en aan hun kinderen. En daarbij ook – voor zover de situatie dit toelaat – te denken aan de rol en positie van de nieuwe partner.

Om werkelijk recht te kunnen doen aan alle partijen is het van belang om zicht te hebben op de vraag: wat is rechtvaardigheid eigenlijk?

In deel III van het basisboek *Van woede naar redelijkheid* komt dit thema expliciet aan bod.

5

De vraag naar rechtvaardigheid

Een van de meest gehoorde uitspraken bij een scheiding is:

‘Het is niet eerlijk.’

‘Het is niet eerlijk dat jij uit de relatie stapt terwijl we samen onze kinderen zouden opvoeden.’

‘Het is niet eerlijk dat de kinderen heen en weer moeten omdat jij verliefd bent op iemand anders.’

‘Het is niet eerlijk dat er zomaar een stiefouder bij ons komt en dat pappa [of mamma] weggaat.’

‘Het is niet eerlijk dat de kinderen en ik door jouw wens om te scheiden minder financiële mogelijkheden krijgen.’

‘Het is niet eerlijk dat jij met die nieuwe partner wel een nieuw kind krijgt terwijl je dat met mij niet wilde.’

Verontwaardiging, kwaadheid en woede spelen een grote rol als mensen het gevoel hebben dat hen onrecht wordt aangedaan. Om cliënten op een goede manier door de scheiding heen te helpen, is het dan ook van belang recht te doen aan iedereen. Waardoor ouders na de scheiding samen goede ouders kunnen blijven en de kinderen zich goed kunnen ontwikkelen zonder loyaliteitsconflict. En dat de stiefouder op de juiste manier gepositioneerd wordt.

Om dit te bereiken, is het van belang dat de advocaat-mediator kennis en inzicht heeft in de betekenis en werking van rechtvaardigheid (zie basisboek, deel III). De volgende vragen helpen om meer zicht te krijgen op rechtvaardigheid.

Praktijk- en reflectievragen

Als mensen het gevoel hebben dat hen onrecht wordt aangedaan, wat voor effect heeft dit op hun gedrag tijdens de scheiding?

(Denk aan: hakken in het zand, verzet, vechten, het onderste uit de kan willen halen, terugpakken.) Hoe herken je dit gedrag?

(Denk aan wegstaren, beschimpen, afwerend kijken, agressie.)
Hoe ga je hiermee om?

Welke verschillende vormen van recht doen ken je? (zie basisboek, hoofdstuk 23 en 24).

Hoe vertaal je deze vormen van recht doen naar de praktijk van je cliënten?

Welke vorm van rechtvaardigheid kom je tegen in jouw praktijk?

Welke menselijke mogelijkheden ken je om rechtvaardig te kunnen handelen? (zie basisboek, hoofdstuk 21 en 22).

Welke misvattingen omtrent rechtvaardigheid herken je vanuit de praktijk? (zie basisboek, hoofdstuk 21).

Welke houding, welke emoties of welk gedrag herken je bij je cliënten waardoor recht doen aan elkaar wordt belemmerd? (zie basisboek, hoofdstuk 28 en 29).

Soms hebben mensen het gevoel dat hen onrecht wordt aangedaan dat niet door feitelijkheden onderbouwd is. De kunst van de mediator is om dit onderscheid te herkennen en over te brengen op de cliënten. Hoe doe je dat?

Als mediator is het van belang om de verontwaardiging, kwaadheid of woede van cliënten te verstaan en te duiden en hen te begeleiden bij de transitie van woede naar redelijkheid. Welke mogelijkheden zie jij hiertoe? (zie basisboek, hoofdstuk 30).

Een van de in de Advocatenwet verankerde kenmerken van de advocaat is de partijdigheid³. Dit houdt in dat advocaten partijdig handelen in de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de cliënt. De advocaat is hierin een bijzondere bemiddelaar tussen de rechtzoekende en de rechter. Dit komt met name tot uitdrukking in de procespraktijk.

De Kinderombudsman doet in zijn rapport *Verkenning naar de kindvriendelijke advocatuur*⁴ een aanbeveling tot aanpassing van dit kenmerk: de gedragsregels moeten zodanig worden aangepast dat de advocaat in het belang van de kinderen handelt.

Verder zijn er meerdere initiatieven gaande om een gezinsadvocaat te introduceren, ook als de ouders het niet eens zijn met elkaar, waarbij meervoudige of meerzijdige partijdigheid aan de orde zou kunnen zijn.

Werkvorm: Meervoudige partijdigheid

Om recht te kunnen doen aan iedereen in het gezinssysteem is een oefening ontwikkeld geïnspireerd op de sluier van onwetendheid van Rawls (zie basisboek, hoofdstuk 24 en 25).

Aantekeningen

³ Art. 10a Advocatenwet

⁴ Dr. Carla Goossens, e.a. (2016). *Verkenning naar de kindvriendelijke advocatuur. Een onderzoek naar de rol van de advocaat als preventieve schakel bij (v)lechtscheidingen*. Den Haag: De Kinderombudsman.

Praktijk- en reflectievragen

Hoe beweeg je de scheidende partijen om te proberen zich te verplaatsen in de ander? (zie basisboek, hoofdstuk 23 t/m 26).

Welk appel doe je op de scheidende partners om hiervan blijk te geven? (zie basisboek, hoofdstuk 26).

Wanneer ervaren je cliënten weerstand om zich te verplaatsen in de ander?

Hoe kun je verschillen compenseren?

Om na een scheiding als ouders verder te kunnen en de kinderen zo min mogelijk te belasten, helpt het als er sprake is van acceptatie van de scheiding zoals hierboven beschreven bij de exploratiefase. Daarnaast helpt het als er sprake kan zijn van verzoening. Het onderscheid tussen vergeving en verzoening biedt ex-partners onvermoede mogelijkheden (zie basisboek, hoofdstuk 31).

Wat is volgens jou het verschil tussen vergeving en verzoening?

Wat is de meerwaarde van het kennen van dit onderscheid?

Op welke wijze zou je het verschil tussen vergeving of verzoening over kunnen brengen op je cliënten? (psycho-educatie).

Uiteindelijk hoop je als mediator dat er tijdens het begeleiden van een scheiding een proces van verzoening optreedt. Dit proces wordt eerder op gang gebracht wanneer er recht gedaan wordt aan alle partijen. Om verzoening te kunnen bewerkstelligen, geldt ook hier dat je als mediator eerst zelf moet weten wat je onder verzoening verstaat (zie basisboek, hoofdstuk 31).

Wat is verzoening volgens jou?

Welke facetten en mogelijkheden spelen bij verzoening een rol?

Hoe vertaal je deze mogelijkheden praktisch voor jouw cliënten?

Om het proces van scheiding optimaal te laten verlopen is erkenning van beide partijen van groot belang. Erkenning vormt een onderdeel van verzoening. Erkenning heeft alles te maken met het gevoel dat er recht gedaan wordt (zie basisboek, hoofdstuk 32, 33 en 34).

Wat houdt de behoefte aan erkenning in? (zie basisboek, hoofdstuk 32).

Wat is erkenning? (zie basisboek, hoofdstuk 33).

Wat zijn de positieve gevolgen van erkenning? (zie basisboek, hoofdstuk 34).

Om mensen goed te kunnen begeleiden is zelfkennis een voorwaarde, stelt Socrates (ca. 469-399 v. Chr.). Hij stelde bijzondere vragen om mensen tot reflectie over hun eigen uitspraken en handelingen te bewegen, zoals:

Wat bedoel je? Klopt het wat je zegt? (zie basisboek, hoofdstuk 21).

De volgende vragen zijn specifiek gericht op zelfreflectie van de advocaat-mediator met betrekking tot rechtvaardig handelen.

Wat zou jij doen als jij de ring van Gyges draagt, de ring die jou onzichtbaar maakt? (zie basisboek, hoofdstuk 22).

Hoe is jouw reactie als jou onrecht wordt aangedaan?

Welke emoties spelen in jouw leven een hoofdrol bij onrecht?

In hoeverre zet je in je eigen leven je voorstellingsvermogen in?

Wanneer ervaar jij weerstand om je te verplaatsen in een ander?
Kun je een voorbeeld noemen? Waarom voel je weerstand?

Wat is jouw persoonlijke mening ten aanzien van de aanhoudende strijd tussen partners?

Tot slot

Scheiden is voor de meeste ouders en kinderen ingrijpend en vaak zelfs een levensontwrichtende ervaring. Tijdens de scheidingsprocedure is de advocaat-mediator voor de scheidende ouders van grote betekenis. Bijna alle gescheiden ouders weten na jaren nog precies wie hun mediator was. Wat hij of zij gezegd heeft en aan welke tips ze heel veel gehad hebben. Sommige uitspraken staan nog letterlijk op hun netvlies.

Het is dan ook een bijzondere taak om mensen tijdens deze fase in hun leven te begeleiden. Daarbij speelt het erkennen van elkaar een grote rol. Het is zelfs voorwaarde om verder te kunnen met zicht op een gelukkig leven. Het weet hebben van elkaars wensen en gevoelens roept waardering op voor elkaar. Het leidt partijen tot mogelijke verzoening. Het verzacht een strijd en

helpt mensen de scheiding te verwerken en de nieuwe partner (in zekere mate) te accepteren.

De advocaat-mediator verricht hierbij waardevol en bijzonder werk tijdens een van de heftigste crises in het leven van mensen.

Veel succes bij dit mooie werk,

Aleide en Corrie

Aleide en Corrie verzorgen workshops en intervisie gebaseerd op het basisboek *Van woede naar redelijkheid* (ISBN 978 90 8850 861 5) en dit werkboek. Heb je interesse? Vul hiervoor een contactformulier in op www.voorinkadvocaten.nl.